

zija antropocentričnega sveta v zanikanju transcendence in samopotrjevanju z akcijo, krvjo, besedo, proti milosti, pokori, hlapčevstvu, odpovedi.

V drugem ciklu Veliki sanjski možje se tematska raznolikost sooča s prav takim pesniškim izrazom, razpetim med metaforično večpomenskostjo in deklarativno neposrednostjo in deloma opaznim Kosovelovim vplivom (Blazni popotnik išče pokrajino, Kompozicija, Homage to Kosovel).

V ospredju tretjega cikla Oranžna ilovna sled je Pet razdalj do gozda s pogledom proti domu. Refleksija o svetu, mistični pokrajini z »dušami samotnikov«, darovanjem novorojenca, skrivnostno poganjsko ritualnostjo, vzpostavlja odnos očetovstva, primarne zavezanosti pokrajine, dežele, človeka do posameznika ob njih in v njih. Ali je to iskanje specifične lastnosti, bistva karakterja v odnosu do obdajajočega ga sveta? Je to iskanje komunikacije z mrtvo preteklostjo in iz nje izvirajočo sedanostjo? Pibernikov metaforični izraz dopušča vrsto interpretacij, saj je pomenskih opornih točk, izhodišč za določanje sporočilne trdnosti, tematske določenosti, malo.

Zadnji cikel September je ena sama pesnitev. Pesniško aktualizacijo sveta z rušenjem hierarhije pojavnosti s spremno panhronijo, ki dopušča vrsto miselnih preskokov, časovno in vzročno-posledično nepovezanih, asociativnih gradenj, povezuje dvoje pomenskih tez: prabitnost lastnega ustvarjanja, obstoja lastnega sveta in mistika septembra. V nehierarhizirani pojavnosti sveta, od predzgodovinskih spodmolov in kolišč do Brechta, Eliota, Picassa se avtorjeva refleksija vrača k temeljem človekove ustvarjalne moči, graditvenega gona, spreminjevalske zanesenosti in išče v spoznani mnogoterosti svoj položaj, bistvo, ustvarjalno jedro. Ob zavesti o minljivosti sveta (»že prej je vse bilo, že prej sem bil«) in ponavljajočem se motivu septembra, začetka jeseni, na-

stajata ob meditativnem preletu zgodovine dva nova motiva: posameznikova in celo kolektivna brezpomembnost za diahronijo sveta in prikriti agnosticizem, omejenost človekove spoznavne zmožnosti. In kakšen je poetov položaj v tej viziji sveta? Ničev?! Pibernikova iluzija sveta ne pristaja na orfejstvo in prometejstvo, obema se z meditacijo izogiba iskanjem diahronih in sinhronih položajev sveta in rezultatov človekovega delovanja v njih. Zato je tudi minljivost naravni evolutivni tok v človekovem bivanju, kar se v Pibernikovi liriki kaže v celoti tudi v odsotnosti kakršnih koli izrazitejših bivanjskih stisk in mejnih eksistenčnih položajev.

V septembru sta izrazitejša prvi in zadnji cikel, vendar je med njima kaj malo stičnih točk. Druži ju predvsem neke vrste kozmopolitska, diahrona vizija sveta, le da se v zadnjem ciklu prenese in komunicira s širšim svetom, planetom; njeni inspiracijski sunki so planetarnega izvora, tako v prostorskem kot časovnem oziru. Zlasti v ciklu September je jedro avtorjevega pesniškega zanimanja usoda sveta, človeka in civilizacije ter se v odsotnosti metafizike in transcendence opredeljuje do minljivosti antropocentričnega sveta.

DIMITRIJ RUPEL, ČAS V NJEJ RABELJ HUDI

Ruplov zadnji prozni tekst Čas v njej rabelj hudi* ali kako strašno kaznujejo slovenske pisateljice nosi že ob tako dolgem, tendenčnem naslovu še podnaslov znanstveno-literarno-fantastični roman. In nato še opomba: Strani, ki manjkajo, so neberljive oziroma so izginile. Ruplov tekst obsega po svoji numeraciji 518 strani, sicer pa jih je natisnjenih le četrtina, nekaj nad

(Dimitrij Rupel, Čas v njej rabelj hudi. Založba Obzorja Maribor 1974, opremil Matjaž Vipotnik, str. 518)

120: poglavja 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 20, 21 in 61.

Ruplov tekst se s svojo literarno zgradbo, ki zahteva od bralca prave detektivske spretnosti in kombinatorске sposobnosti, izmika tradicionalni poetiki z jasno romaneskno zgodbo in prav takimi literarnimi junaki. Struktura teksta prinaša v posameznih sklenjenih poglavjih, lahko bi jih razdelili na štiri dele, vrsto literarnih likov, ki se pojavljajo in nato skrivnostno izginjajo, zapuščajo pa dnevnik, vzrok za priklic novega raziskovalca v tekst. To so Jurij Berger, Miha Puppis, literarni raziskovalci Batagel, stotnik Obradovič in še vrsta likov s spreminjajočimi se ali simboliziranimi imeni: predsednik Akademije za umetnost, profesor Štefan Radič, predsednik pisateljskega društva Potočnik, psihiater dr. Brezigar... Prvi v verižni reakciji je Jurij Berger, študent, med opredeljujočimi ga knjigami z izzivnimi sodbami o narodnosti, politiki, vojski in nagnjenjem v agnosticizem. Nato prva »nasilna« pavza, skrivnostno izginjanje teksta.

Drugi v verigi, Miha Puppis, pušča bralcu v pogled svoj dnevnik od 6. maja do 25. maja. Vrsta konkretnih podatkov, predstavitev, daje z dokumentarnostjo utemeljitev zgradbe, tehnike celotnega teksta. Miha Puppis odpotuje v tujino s posebno nalogo: zbiranje informacij o pokojnem Juriju Bergerju, ki je zapustil le dnevnik. Ta je temelj Puppisovega romana, za katerega je že dobil nagrado na posebno priporočilo predsednika Akademije. Ob detektivskem raziskovanju anagramov in akrostihov, možnih shem v zvezi z raziskovalnim predmetom, predstavijo odlomkov dnevnika, sanj, navezovanj stikov z Marijo, se dnevnik konča.

Novi člen verige: dnevnik Mihe Puppisa v razširjeni, komentirajoči, opisni perspektivi, novega pripovedovalca, raziskovalca razmerja dnevnik: Miha Puppis in drugi liki, v opazni parodiji na člane DSP, policijo, civilizacijo, malo-

meščansko družbo, znanost, ekologijo, literarne nagrade, čas in celo jezik, daje celoti novo dimenzijo: zanikanje vzročno-posledične zveze in časovne logičnosti s spremljajočim kaosom identitete imen in njihovih nosilcev. V bistvu je parodija ena sama: njen predmet je fantastična iluzija mladega nadobudnega pisatelja o samem sebi in svojih zmožnostih.

Znova nova perspektiva v verigi: zapuščina Mihe Puppisa, ki jo dobi v roke profesionalni akademijin in literarni raziskovalec z jasnim temeljnim spoznanjem o literaturi: literatura je nosilka vpliva, zato je veriga skrivnostnih usod, izginjanj oseb sploh mogoča. In znova novi predmeti paradije: literarna primernost oz. neprimernost določenih motivov in tem, zlasti s področja spolnosti, izpopolnjevanje naročil Akademije za umetnost, literarni nazor, politika, pogovorni jezik, korupcija, založniški programi in njihova politika, novinarski stil pisanja, socialno razlikovanje. V oblikovanju Puppisove zapuščine v rokah literarnega znanstvenika Batagla se vplivnost kaže v konkretni akciji, izgubi razsodnosti, posilstvu tajnice Maruše.

In spet naslednji člen pripovedne verige: literarni svetnik Batagel zgubi razsodnost nad literarno zapuščino Mihe Puppisa in v pogovoru s predsednikom Akademije se odkrijejo nove dimenzije razmerij v verigi, znova na parodističen način. In še zadnji člen: policijski stotnik France Obradovič v ječi: upre se postopku, s katerim naj bi »iz nekega literarnega dnevnika naredili državni škandal številka ena / ... / Da sem ugotovil, kako se poročila Obveščevalca Grasellija skladajo s tem, kar piše Jurij Berger sam. In vsi oni ponavljajo za njim. Miha Puppis govori isto, Batagel govori isto, doktor Brezigar ista pesem! Pa sem rekel, ti literati so sentimentalni malomeščani, saj nič nočejo« (512). In še Obradovičev enilog: »Krivca ie

treba določiti, mi je rekel Vinko, v širšem, državnem interesu, tako rekoč gre za mednarodni ugled, in če se žrtvujem, bo moja žrtev z zlatimi črkami napisana v zgodovino. Bil sem duševno uničen in sem rekel, da bom podpisal, kar mi bojo dali. Nato sem priznal, da sem se redko, vsak teden sestajal s CIA, da sem jim natanko poročal, kaj je novega na Akademiji za umetnost, da sem jim izročil deset fotokopiranih izvodov celotnega arhiva o Juriju Bergerju, Mihi Puppisu in Bataglu, da sem podpihoval predsednika Akademije tovariša Boža, naj izda rokopis, saj gre za nedolžno zadevico, in da sem mu celo grozil s policijskimi sankcijami, če ne da knjige v tisk. Priznati sem moral, da sem hodil okrog vile tovariša Boža in metal kamenje v šipe...» (515). Podpis krivde, zapor in morala teksta: strašno kaznujejo slovenske pisatelje.

Ruplov tekst *Čas v njej rabelj hudi* se uvršča v vrsto sodobnih parodističnih tekstov, kamor bi lahko uvrstili še istega avtorja Čaj in puške ob štirih in Tajnik šeste internacionale in Draga Jančarja Petintrideset stopinj, le da so med njimi bistvene razlike v literarni tehniki in stilu pisanja. Medtem ko uporablja Drago Jančar ob opaznih parodijah t. i. študentskega gibanja predvsem notranjemonološki stil z variacijami ob opaznem Joyceovem vplivu, se Ruplova proza nagiba bolj v kompozicijske novosti. Sem bi lahko šteli prav verižno nastajanje in izginjanje pripovedovalca v tekstu *Čas v njej rabelj hudi*. V bistvu je Ruplova shema dvojna: prvi oblikovalni postopek zanika vzročno-posledični odnos med liki, kar pomeni, da novo uvedeni lik raziskuje zapuščino prejšnjega, do epiloga z Obradovičem, ki omogoča in vzpostavlja drugi možni postopek: identifikacijo med veznimi ubesedenimi liki: Jurij Berger je Miha Puppis je Batagel je Obradovič. Nad to razmerje se dviga vseobsegajoča pripovedna perspektiva,

povezovalka likov v celoto s končnim epilogom.

Ob izvorni kompozicijski tehniki je opazna Ruplova parodija tako rekoč vseh institucionaliziranih vrednot, konvencij, institucij ob hkratni pisateljski vnemi, ki privede celoto do konca, čemur lahko rečemo le tekst. V ponesrečenih poizkusih pisanja posameznih akterjev je ob izginjanju njihovih načrtovanih nosilcev dana nemara najbolj skrita parodija in stiska: problem literarne snovi, motiva, ideje, tehnike, skratka, problem in parodija poetike. V iskanju avtentične poetike se izoblikuje Ruplu neke vrste antipoeitika, v razkroju zgodbe antizgodba, v iskanju junaka antijunaka, v iskanju snovi in motiva antisnov in antimotiv.

Čas v njej rabelj hudi je pustolovščina jezika in tehnike, ki ji mora bralec slediti z beležko v roki, sicer pade skozi tekst. Vprašnje pa je, če v resnici bralec hoče to početi, če ga tekst kot tak v to privabi. Zdi se, da v Ruplovi antipoeitiki parodija pada včasih v kar naivno tezo, skorajda obračunavanje z nekaterimi protagonisti. In naposled je tu še vprašanje literarnega vpliva. Tu ne mislim na zunanji vpliv, marveč na vpliv med osrednjimi literarnimi liki, saj nastopajo v zaporedju na način medsebojnega vplivanja: Jurij Berger vpliva na Miha Puppisa, ta na Batagla in literarni raziskovalec na Obradoviča. Nova tema in parodija: literatura kot vpliv. Rupel izkorišča vplivnost literature zato, da bi dokazal njeno fiktivnost, nevplivnost. Je to paradoks? V Ruplovi antipoeitiki je tudi ta mogoč. Se pravi: bralec zbira, odloči se sam.

Seveda ostaja konec koncev še jezik: vse do izrabe pogovornih, strokovnih in znanstvenih plasti se spušča v svoji praksi, izrazno niha od aktivistične govorice, telegrafsko kronističnega dnevnika, dialoga, citatnega jezika, pisem, pesmi, zapiskov, predelanih zapiskov do napisov urnikov in naslovov. Se

pravi, ves arzenal t. i. neliterarnega jezika, ki ga je v začetku stoletja uvedel v literaturo James Joyce.

MIROSLAV SLANA — MIROS, BABIČINA SKRINJA

Miroslav Slana-Miros se je s pesniškim prvencem *Dedova piščal* pojavil v zbirki *Pota mladih leta 1971*, še isto leto izdal drugo »zbirko besed« *Iz ljubezni do nekaterih reči*, nato pa se je avtorjeva ustvarjalna sila samo še stopnjevala (*Na zelenem oslu* 1973, dva dramska teksta: *Nekoč sem bil kralj* (*Dialogi* 1972) in *Podlasica in drugi jaz* (1974). Zbirka *Babičina skrinja*, že četrta v avtorjevem opusu, je najobsežnejša. Miroslav Slana si je v razdelitvi na trinajst ciklov s starimi slovenskimi imeni za mesece (rožnik uvaja in končuje zbirko) izbral koledarski razdelitvi adekvatno tematiko, tako da je prva ugotovitev o *Babičini skrinji* njena folklorna, etnografska, rustikalna motivika. V posameznih tekstih se avtor vrača v polpretekli čas avtentičnega človeka z lastnimi običaji (jurjevanje, martinovanje, miklavževanje, praznovanje božiča, silvestrovanje, praznovanje velikega tedna, prižiganje kresov...) in z vidno nostalgijo po tem svetu zanika sedanji civiliziran, etabliaran svet. Slanova motivika je konservativna, avtor se vrača v obdobje Murrove, deloma Župančičeve lirike, prav tako pa je konservativen, okorel pesniški izraz. Vse preveč je v tej liriki jokojočega, deklarativno-konvencionalnega frazeologizma, ki sodobnega bralca odbija: »Življenje je / en sam / dolg romarski korak. (22) Vsak dan napravimo / inventuro bivanja / da nas življenje ne udari / nepripravljene. (28) Na-

še dirkališče je ograjeno / z zakoni brezumja / drug ob drugem dirkamo / drug drugemu tujci / vsaksebi sopemo / vedno bliže / začetku konca. / Niso nas naučili trajno verovati. (30) Ne bodo nas rešili bogovi / ne rdeči ne modri / ne besede ne molk — / odtalimo človečnost v sebi / v njej trpoli uresničenje. (44) Mislite / da trte na griču / usihajo v nič / da samo neonški blišč / izžareva SREČO — / pozabili ste / ljubiti / združiti / uravnovesiti — / Povsod trka na vrata / življenje / romarju ponuja / ročko kresnic — (59) Zaupanje je trdnost / v razorih bivanja / z njim rasemo / k očiščenju / življenje / nas izčiščuje / skozi nenehno švrkanje / napak — (84) Življenje se z denarjem odkupi / ali s trpljenjem odreši / s smrtjo ne / smrti ni / je le romanje / z enega križa / na drugi križ — (116) Veliko dragocenega še tli med nami / mi pa gluho nemo rojevamo / stroje v sebi — / ali bomo nekoč / lahko darovali / vnukom / vsaj prgišče tistih vrednot / ki so jih babice / nam podarile (146).

Iz citiranih deklaracij je jasno razvidna avtorjeva usmerjenost v že doseženo in preseženo rustikalnost in naivno-folklorni humanizem. Miroslav Slana je apologet nečesa nepovrnjivega in s tem seveda nečesa, kar ne more biti več predmet sedanje-prihodnjega človekovega bivanja, pa če to hoče ali neče priznati. Deklarativni zagovor kmečke pristnosti, folkloristike je nepristen, naiven, zavestno se odmika prizadevanjem sodobne slovenske poezije in njenemu razvoju, se pravi da je tudi literarno-estetsko marginalen. Slanova zbirka *Babičina skrinja* ne prinaša jezikovno-tehničnih novosti, kar govori o avtorjevi majhni inventivnosti, zdi se, da jo zavira prav motivna konservativnost, avtorjeva apriorna proticivilizacijska usmerjenost in zavest o življenju kot neke vrste martiriju.

Slanove filozofske deklaracije so sicer humanistične, niso pa pesniške, v

(Miroslav Slana-Miros, *Babičina skrinja*. Mladinska knjiga Ljubljana 1974, zbirka *Nova slovenska knjiga*, opremil, oblikoval in tehnično uredil Borut Kovše, str. 146)